

Broj 144. listopad, 2025.

GLASNIK

Kotorvaroškog kraja

Izdavač:

Župni ured Rođenja B. D. M.
78220 Kotor Varoš

Tel./fax: 051 785 050

E-mail: mladi-kotorvaros@blic.net

www.kotorvaroskadolina.com

Redakcija: Viktorija Barišić, Luca Koroman, fra Vinko Marković, fra Juro Aščić, fra Zoran Mandić, fra Anto Šimunović, fra Petar Karajica, fra Marko Bandalo, fra Stipo Marčinković

Glavni urednik: Fra Vinko Marković

Tehnička obrada: Viktorija Barišić

Tiraž: 200 primjeraka

Tiska: "JU Centar za kulturu, sport i informiranje" Kotor Varoš

CIJENA: 3 KM

Primjer

Vjerujte mi: Neobično je važno i korisno čak i u malom krugu djelovati dobrim primjerom, jer na taj se način utječe na tucе i stotine ljudi. Vaša čvrsta odluka da nikada ne lažete i da živite u istini navest će lakomislene ljude u vašoj okolini na razmišljanje i time utjecati na njih. Već samo to je veliko djelo. Na taj način može se postići neizmjerно mnogo.

F.M.Dostojevski

GOSPOJINA I ROKOVO PROSLAVLJENI U ŽUPAMA SOKOLINE I KOTOR VAROŠ

Središnje misno slavlje na svetkovinu Uznesenja Blažene Djevice Marije na Sokolinama, u petak 15. kolovoza, predvodio je ravnatelj i profesor Franjevačke klasične gimnazije – Visoko fra Stipo Alandžak, a na svetkovinu sv. Roka na Rokovu groblju u Kotor Varošu, u subotu 16. kolovoza, svećenik Vrhbosanske nadbiskupije don Štefan Marković.

U župi Sokoline održana je trodnevica kao priprava za proslavu svetkovine Uznesenja Blažene Djevice Marije, zaštitnice Sokolina. Trećeg dana misu uočnicu predvodio je prof. Alandžak, uz koncelebraciju župnika fra Jure Aščića i nekoliko svećenika rodом iz kotorvaroškoga kraja.

Na Gospojinu, nakon jutarnje mise, koju je u 9 sati predvodio fra Anto Šimunović, prof. Alandžak predslavio je središnje misno slavlje. Suslavilo je sedam svećenika. Sve hodočasnike pozdravio je župnik Aščić. Liturgijsko pjevanje predvodila je sestra Mira Bliznac.

Nakon proslave Velike Gospe u župi Sokoline, misu uočnicu svetoga Roka, na desetak kilometara od Sokolina udaljenom Rokovu groblju

u Kotor Varošu, predvodio je prof. Alandžak. Suslavilo je šest svećenika, među kojima je bio župnik Marković koji je pozdravio nazočno mnoštvo hodočasnika. Profesor Alandžak u propovijedi je kratko spomenuo događaje iz života sv. Roka. Istaknuo je kako je sv. Rok bio ne samo stvarni hodočasnik u Rim, kako bi tamo pohodio grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla i susreo se s papom, nego je sv. Rok bio hodočasnik k vječnosti. U tom i takvom hodočašću nije svoj život vezao za ovozemlje nego ga je dao i žrtvovao za one koji su bili potrebni njegove pomoći i služenja, a to su u ono vrijeme bili bolesnici, osobito bolesni od kuge.

Na samu svetkovinu sv. Roka jutarnju misu u 9 sati na Rokovu groblju predvodio je voditelj Hrvatske katoličke misije u Canberri u Australiji fra Anto Šimunović, a središnje misno slavlje u 11 sati, uz suslavlje desetak svećenika, predslavio je svećenik Vrhbosanske nadbiskupije vlč. Štefan Marković koji je blagoslovio novo grobljansko zvono. U prigodnoj homiliji don Štefan je, u svjetlu izazova i kušnji s kojima se vjernici našeg vremena

svakodnevno susreću, razmatrao o glavnim događajima iz života sv. Roka koji je rođen 1295. u gradu Montpellieru u južnoj Francuskoj i tu i preminuo 1327. godine u 32. godini života.

Kao najvažniju krepost svetoga Roka, koju smo pozvani i danas nasljedovati, istaknuo je „trajno nastojanje svetog Roka da se suobliči Kristu raspetomu. Već od svog rođenja sveti Rok čudesno je bio označen znakom križa, a vjernost tom križu kasnije je uvijek iznova svjedočio noseći u svome tijelu Isusovo umiranje. Snaga za to svjedočanstvo dolazila je svetom Roku prije svega od njegove potpune slobode i ne navezanosti za materijalna dobra i njegove neugasive želje za posvećenjem. Takav životni stav doveo ga je do toga da riskira svoj život služeći oboljelima od kuge i da, prezren i odbačen od vlastite rodbine, umre u jednom zatvoru“, rekao je don Štefan.

Završni poticaj propovjednika bio je usredotočen na nasljedovanje Rokove vjere u radosnu vijest spasenja po Kristovoj smrti i uskrsnuću. „Videći svoju nevjernost evanđeoskom učenju, svatko od nas može danas zavapiti Bogu za oproštenjem, pokajati se i odreći se grijeha; vjerujući da je Krist uskrsnuo i živ je danas, svatko može primiti Duha Isusa Krista i započeti novi život obraćenja i svetosti“, zaključio je na kraju propovijedi predslavitelj.

Na Rokovu groblju, kao i na Sokolinama, i ove se godine okupilo nekoliko tisuća prognanih

kotorvaroških Hrvata. Oko groblja vidjelo se more automobila iz mnogih zemalja Europske Unije. Liturgijsko pjevanje, kao i na misi uočnici, predvodila je grupa hodočasnika uz harmonijsku pratnju mlade djevojke Ivone Marković.

Na Sokoline i Rokovo groblje stigla je grupa mladih hodočasnika iz Podmilačja. Oni su preko obronaka Vlašića i dubokog kanjona rijeke Ugra propješačili šezdeset kilometara. Njihov križ bio je blagoslovljen na objema uočnicama i središnjim slavljinama. Potom su tim križem bili blagoslovljeni svi nazočni hodočasnici.

Na blagdan Rokova, svake se godine odigravaju dva rokovska nogometna turnira. Prvi je ove godine odigran kod Osnovne škole u Zabrdju, a drugi u Podbrđu.

Sve tri župe u Kotor Varošu - Kotor Varoš, Sokoline i Vrbanjci - skoro u potpunosti su uništene i opustošene u Domovinskom ratu. Na pločama razrušenih kuća narasla su velika drveća. Od oko 11.000 predratnih Hrvata sada ih je tamo samo oko 200-tinjak, uglavnom onih starijih. Brojna sela, kao i cijela župa Sokoline su nestali.

Ispred župne crkve Male Gospe u Kotor Varošu je spomenik s imenima 729 poginulih, umrlih i nestalih hrvatskih žrtava od kojih je u Drugom svjetskom ratu 557, a u Domovinskom ratu 172.

Sokoline i Kotor Varoš, 15. i 16. kolovoza 2025.

Stipo Marčinković

Misa na Otarišću

U vrijeme događanja Gospojine i Rokova i misa na Otarišću je dobila svoje mjesto. Svake godine se slavi sveta misa. Ove godine bilo je to 13.8.2025. godine koju je predvodio sin ove župe fra Anto Šimunović uz koncelebraciju Fra Vinka Markovića i fra Jure Aščića.

Sвета misa slavljena je u nazočnosti mnogih vjernika a poslije svete mise uslijedilo je druženje i veselje uz iced i piće.

Viki

Sveti Franjo u Vrbanjcima

4. Listopada 2025. godine u Vrbanjcima održana je proslava sv. Franje Asiškog, zaštitnika ove župe. Svečano euharistijsko slavlje u 11 sati, predvodio je fra Nikola Pejčin, župni vikar iz Livna uz koncelebraciju fra Jure Aščića upravitelja župe, fra Vinka Markovića, don Ilije Piličića i vlč. Marka Vidovića.

Priprava za proslavu počela je u srijedu trodnevnicom koju je imao fra Juro Aščić.

Fra Nikola u svojoj propovijedi naglasio je jednu bitnu istinu: Franjo je shvatio i u život proveo: "živjeti po Evanđelju". Prihvatio je materijalnu nesigurnost i izjednačio se s najsiromašnijima, gubavcima i skitnicama koji, poput Krista, nemaju ni stalnog boravka na zemlji, ni kuće, ni adrese, ni zdravstvenog osiguranja, ni novca.

Upravo po tome sveti Franjo je najpoznatija ličnost poslije Krista u kršćanstvu i kao takav je potrebniji više našem negoli svome vremenu jer čitav svijet je zarobljen potrošačkim mentalitetom,

mržnjom, trkom za bogatstvom, vlašću i slavom, ugnjetavaju se i izrabljuju siromašni i zaboravljaju bolesni. Pozvani smo prilaziti ljudima na Franjin način, s ljubavlju i poštovanjem, i živjeti kao on evanđelje kako bismo u ovoj suznoj dolini u svima

probudili radost i dostojanstvo života djece Božje. U jednoj svojoj propovijedi Franjo kaže: Sve što ljudi ostavljaju na ovome svijetu, gube. Sa sobom nose samo zasluge za ljubav, milostinju i dobra djela koja su iskazivali. Nikad nemojte težiti biti nad drugima – rekao je sv. Franjo.

Na misnom slavlju sudjelovalo je mnoštvo vjernika pristiglih sa svih strana, iz Austrije, Švicarske, Njemačke, vjernika iz župe Kotor Varoš i drugih.

Sveti Franjo nas je obdario lijepim i sunčanim vremenom pa su mnogi vjernici dugo poslije mise ostali u druženju i pjesmi a Vrbanjčani su se pobrinuli za iced i piće.

Viki

Baščina - obljetnica kalvarije i stradanja

4. listopada u selu Baščina kod spomen obilježja „Baščinska špilja“ obilježili smo 33-obljetnicu prisilnog izгона nekoliko tisuća Hrvata kotorvaroške doline s njihovih stoljetnih ognjišta. Čuvanjem sjećanja i odavanjem počasti žrtvama i stradalnicima tog puta punog patnje i neizvjesnosti sprječavamo ponavljanje takvog puta stradalništva u budućnosti.

Zoran Piličić

Radovi u župama kotorvaroške kotline.

U sklopu brige za očuvanje i unapređenje sakralnih objekata u Kotor Varošu i okolnim mjestima u toku su radovi na katoličkim crkvama i pratećoj infrastrukturi.

Ova crkva je godinama duhovno središte župe, središte okupljanja za Veliku Gospu gdje tisuće vjernika dođu pomoliti se Gospi. U toku je izgradnja zida ispod crkve u Sokolinama a važan je za zaštitu crkve. Crkva na Sokolinama je osvijetljena. Završetkom radova biće povećana sigurnost i dugotrajnost okolice crkve.

Imamo novo osvjetljenje u dvorištu župne

crkve u Kotor Varošu. Osvjetljenje doprinosi sigurnosti i ljepšem izgledu crvenog prostora

U Vrbanjcima je izgrađena nova garaža koja će služiti kao prostor za smještaj mehanizacije, i omogućit će bolju zaštitu opreme tokom zimskih mjeseci.

Svi radovi imaju za cilj očuvanje sakralnih prostora, unapređenje uvjeta za vjernike i stvaranje sigurnijeg i ljepšeg okruženja za molitvu, okupljanje i duhovni rast.

Župna zajednica izražava iskrenu zahvalnost svim vjernicima, dobročiniteljima koji su do sada podržali ove projekte. Svaki prilog, ma koliko simboličan bio doprinosi očuvanju svetih mjesta i životu Crkve.

Radovi na katoličkim objektima u Kotor Varošu i okolici svjedoče o snazi zajedništva i duhovnoj brizi vjernika za svoju crkvu. Uz Božju pomoć i podršku vjernika svi projekti bit će uspješno privedeni kraju na dobrobit zajednice.

Viki

KOTOR VAROŠ - 33. obljetnica borbe, stradanja i progona Hrvata iz Kotor Varoša

Danas smo u Kotor Varošu dostojanstveno i s pijetetom prema žrtvama obilježili 33. obljetnicu borbe, stradanja i progona Hrvata iz kotorvaroške doline. 17. listopada 1992. jedan je od najtežih dana u njihovoj povijesti - dan kada je nekoliko tisuća

preostalih Hrvata, poslije četveromjesečnih teških borbi i stradanja, prognano sa svojih stoljetnih ognjišta. U spomen na njihovu žrtvu vijence su položili predstavnici udruga kotorvaroških Hrvata i veterana HVO, zavičajnih udruga, Generalnog konzulata RH u Banjoj Luci, općinskog odbora HDZ-a i dopredsjednik RS iz reda hrvatskog naroda dr. Davor Pranjić.

Nikada ne smijemo odustati od traženje istine i kažnjavanje onih koji su počinili teški i nečovječni zločin nad nenaoružanim civilima. 174 ubijena Hrvata, nekoliko stotina ranjenih i zatočenih te tisuće prognanih u samo četiri ljetna mjeseca 1992. trajni su nam podsjetnik da čuvamo sjećanje i spomen na njihovu žrtvu.

Zoran Piličić

Pedeset zlatnih godina

LIJEPA DOGAĐANJA

Zlatni pir je posebna proslava.

U petak 15.8.2025. godine je župi BDM Kotor Varoš proslavljena obljetnica 50 godina braka Pile i Mare Grgić. Sveto misno slavlje predslavio je fra Pero Karajica. U prigodnoj propovijedi fra Pero je istaknuo zahvalnost Bogu na njihovih 50 godina kao i to da su svojim primjerom dali dobar recept braka: 1. Dvije osobe koje se vole, 2. Puno povjerenja 3. Hrabrosti i povrhu svega molitve i pouzdanja u Boga.

Mara je rođena u Zabrdju 1954. a Pile u Baščini 1950. Brak su sklopili 1975. godine. U braku su stekli tri kćeri Željku, Zdenku, Ivanu i sina Marka.

Njihova djeca su stekla svoju djecu pa Mara i Pile imaju 9-toro unučadi. Pored tog "kapitala" u djeci stekli su i materijalni kapital da mogu lijepo živjeti.

Na pitanje u čemu je tajna uspjeha dugovječnog braka, jer ni jedan brak nije savršen Mara ističe da su to prije svega ljubav, strpljenje, razumijevanje a ključ svega toga je uzajamno poštovanje i praštanje. Naučili su da se vole u tišini, da praštaju jedni drugom i da zajedno ostanu.

Mari i Pili želimo još puno godina zajedničkog života i neka ih dragi Bog obdaru zdravljem, mirom i blagoslovom.

Viki

Gastro prezentacija 2025

U nedjelju 10.8.2025. godine održana je gastro prezentacija koja je postala prava turistička i privredna atrakcija u općini Kotor Varoš.

Ljubitelji tradicionalnih jela i pića, proizvođači zdrave hrane mogli su će da uživaju u ukusu i mirisu inspirisanim bogatom tradicijom.

Cilj manifestacije je obogaćivanje turističke ponude i promocija turističkih potencijala opštine, izlaganje zdrave hrane i pića, prezentacija tradicionalnih zanata, narodnih rukotvorina, nakita i suvenira.

Nagrade i priznanja uručili su načelnik općine Kotor Varoš Zdenko Sakan, njegov zamjenik Dragan Zeljković, predsjednik Skupštine opštine Kotor Varoš Mladen Trivunović, direktor Turističke organizacije opštine Kotor Varoš Nemanja Knežević, direktor Centra za kulturu, sport i informiranje Milorad Savanović i odbornik u lokalnom parlamentu Almin Ibričić.

Gastro festival je otvorio načelnik općine Kotor Varoš Zdenko Sakan, koji je naglasio da je ovo najveća manifestacija ovakvog karaktera na području ove lokalne zajednice, sa vizijom organizatora da postane najveća u okruženju.

Svi sudionici dobili su nagrade a našem Župnom uredu pripala je nagrada za najraznovrsniju gastro ponudu domaćih jela i

očuvanju običaja. Novčani iznos od 250 KM koji smo dobili donirali smo kao i svake godine u Kruh svetog Ante za pomoć siromašnih u župi.

Organizator ovogodišnje Gastro manifestacije „Veče domaće kuhinje i kućnih radinosti Kotor Varoš 2025“ je bio Centar za kulturu, sport i informisanje uz podršku opštine Kotor Varoš i tvornica Dermal“.

VELIKO HVALA NAŠIM ŽENAMA!

Sjećanje na naše preminule svećenike i časnu sestru

Na Blagdan Svih svetih obilazimo grobove naših najmilijih, palimo svijeće i molimo za njih.

A tada se sjećamo i svih onih koji su svoj život posvetili Bogu i bližnjima. misli nam prirodno dolaze i na svećenike koji su prošli kroz naše župe, crkve i živote, tiho, vjerno, svakodnevno. Nosili su naše tuge, ispovijedali naše grijehе, krstili našu djecu, pokapali naše najmilije.

Zato, danas, tj. na Svi svete sjetimo se naših svećenika koji su zadnjih tridesetak godina bili dio naše župe i dio nas. Sjetimo se s ljubavlju i štovanjem fra Mate Sarafa, fra Ivana Franjića, fra Mate Pranjića, fra Marka Kovačića, fra Jure Stipića, fra Stipe Karjice.

Pored svećenika sjetimo se i naše časne sestre Margarete. Sjetimo se sestre Vilus Margarete koja je svoj odmor ostavljala za potrebe župe

dolazeći za Gospojinu i Rokovo. Žena koja bi svu kuću prečistila, kuhala, pomagala svećenicima upisujući mise za Gospojinu i Rokovo i pripremajući misno ruho. Radila je to s ljubavlju a posebnu ljubav je iskazivala posebno svojoj župi Sokoline.

fra Mato Saraf

fra Juro Stipić

fra Stipo Karjica

fra Marko Kovačić

fra Ivan Franjić

fra Mato Pranjić

Vilus Margareta

POČIVALI U
MIRU BOŽJEM!

SVETIŠTE GOSPE OLOVSKE

Mala monografija i hodočasnički vodič FRANJEVAČKI SAMOSTAN

Biskupi iz Olova:

fra Marijan Maravić, biskup duvanjski
1647.–1660.

fra Mato Brnjaković, biskup beogradski
1667.–1707.

fra Nikola Ogramić, biskup bosanski
1669.–1701.

Provincijali iz Olova:

fra Stjepan Vučilić – 1523.

fra Marijan Olovljanin – 1565.

fra Marijan Pavlović – 1623.

fra Luka Jurišić – 1603.

fra Marijan Maravić – 1638.

fra Grgo Gabrić – 1702.

Gvardijani u Olovu:

1397. – fra Benedikt

1600. – fra Luka Vuković

1623. – fra Jeronim Lučić

1633. – fra Marijan Olovljanin

1644. – fra Petar Stojković

1648. – fra Juro Vulić

1658. – fra Juro Gabrić

1660. – fra Mijo iz Gostilje

1661. – fra Ivan Grličić

1662. – fra Ivan Perić

1663. – fra Ivan Igrić

1664. – fra Mijo Radnić – Uzum

1666. – fra Mijo Radnić

1668. – fra Stipo

1669. – fra Ivan Perić

1672. – fra Ivan Perić

1675. – fra Ivan Vidić – Olovčić

1678. – fra Franjo Zlačević

1681. – fra Josip Barišić

1681. – fra Ivan Vidić

1685. – fra Anto Olovljanin

1687. – fra Anto Olovljanin

1689. – fra Ivo Stipić

1696. – fra Grgo Gabrić

1702. – fra Grgo Gabrić35

OLOVSKO SVETIŠTE NA RAZVALINAMA (1704 – 1936)

Marijansko svetište u Olovu, uz to što seže daleko u prošlost, odlikuje se i jednom originalnošću: više od dva stoljeća ono se održavalo kao svetište bez materijalne crkve.

CRNI KAMEN

Na ravnom prostoru pred sadašnjom Gospinom crkvom upada u oči crni kamen približno četvrtastog oblika, oko pola metra visine iznad zatravljene površine zemlje. Osobito on upada u oči u prigodi velikog hodočašća, kada bude stalno okružen pobožnim moliteljima, koji se pri dolasku uz njega kratko zadržavaju i redovito upale

po koju svijeću. Kada se nakupi mnogo takvih zapaljenih svijeća oko kamena, toplota od mnogih plamenova istopi vosak pojedinih svijeća pa sve to onda bukne u jedan veliki plamen, od čega je kamen sve crniji, što inače ne bi bila njegova prirodna boja. Pa i u drugim prigodama, vjernici koji poznaju tradicije olovskih hodočašća, iskazuju na neki način poštovanje tom kamenu.

Pobožni hodočasnici ne ispituju podrijetlo crnog kamena ni funkciju koju je on imao. Ako i ispituju, za njih je to sporedna stvar. Glavno je za njih to da im taj ostatak zida pobuđuje uspomene na

staro svetište čija su zdanja nasilno uništena, ali se uspomena nije smjela izgubiti. Dakle, nije on predmet štovanja time što je kamen, nego time što je simbol povezanosti s korijenima ovog svetišta.

Što se tiče njegova materijalnog porijekla, M. Filipović je u svojoj manjoj monografiji Olova unio zabunu, ustvrdivši da je to stećak koji je usađen uspravno. Ovaj pisac nije po struci arheolog nego etnolog, a nije ni uočio gdje su zidovi crkve. Međutim, na temelju iskopavanja može se ustanoviti da je on povezan sa zidom i kamenim pragom, da mu je cjelokupna visina 190 cm, da na njemu imaju tri okrugla udubljenja za baglame. Iz toga se može sigurno zaključiti da je taj kamen lijevi dovratnik glavnog ulaza u crkvu, s istočne strane. Poteškoća je samo u tome što nije nađen odgovarajući desni dovratnik, ali najvjerojatnije ga je netko odnio, budući da dvjesta godina nije bilo čuvara svetišta.

Uspoređujući ruševine olovske crkve s ruševinama slične crkve na Bakićima – koja je arheološki istražena i čiji su zidovi bili stručno dopunjeni do 3 m visine i konzervirani – može se pretpostavljati da se taj kamen-dovratnik isticao

dok su se ostali zidovi pomalo obrušavali i zatrpavali. Pa, kako hodočasnici nisu imali ni slike ni kipa pred kojim bi klekli i upalili svijeću, oni su to počeli činiti uz ovaj kamen. I ta praksa je zadržana sve do danas.

Nastavit će se...

Lovrenovićev ljetopisni triptih

Što je zapravo ova knjiga? Ljetopisni triptih, eto tako odgovara autor na ovo pitanje prije nego ga postavimo. Prvi dio sintagme, taj pridjev, ukazuje na povijest i kroniku. Drugi dio, ta imenica, sugerira da je riječ o tri prikaza koji funkcioniraju kao jedna cjelina. To je u podnaslovu. Naslov otkriva da se radi o dva vijeka koja su jedan vijek. U Prologu saznajemo kojim se vremenom bavi ova najnovija Lovrenovićeva knjiga: „krvava primopredaja Bosne iz ruku imperijalnih carigradskih u ruke imperijalne bečko-peštanske“ (dakle, konac 19. stoljeća); dva velika svjetska rata dvadesetog stoljeća i u tom vremenu dvije hegemonije – srpska kruna i komunistička partija – kao i četverogodišnja epizoda strahovlade Endehazije; slom Jugoslavije i užasi rata u Bosni na kraju stoljeća. U jednu je to rečenicu stalo; u nju je autor sve zbio. „Bezutješno ponavljanje ljudskog zla i ljudske patnje“. Izdvaja trojicu svjedoka tj. kroničara tog vremena. Nisu to fratri kroničari na koje smo navikli. Nisu to fra Jako Baltić, fra Bono Benić i fra Marijan Bogdanović. Nije to ni ono vrijeme. Ovdje se misli na trojicu drugih: fra Antuna Kneževića, fra Josipa Markušića i fra Ljubu Hrgića. Ta trojica, njihova bilježenja, njihove osobnosti i kontekst u kojem djeluju, eto to je ono o čemu je ova knjiga. I premda govori o svemu onome o čemu je autor toliko već napisao, čini se da je Bosna tog vremena kao i ti istaknutiji fratri iz tih vremena nikad dovoljno ispisana priča i nikad dovoljno ispričana povijest.

Prvi je dio o kronološki prvom fratri, o Antunu Kneževiću. Jasno da je autor naglasio da im

je sve trojici „kao literarni emancipator“ prethodio Ivan Franjo Jukić. Upravo o svom imenjaku pišući autor ove knjige započet će svoje literarno putovanje poviješću bosanskih fratar. Neka se i ovo ponovi pa će se naučiti. Knežević je nastavio ono što je Jukić započeo: izdavanje časopisa Bosanski prijatelj. No fra Antun je i veliki pisac. A pisao je tako da se „čizma dukata nudila onome tko ga prokaže“. Kako je ova knjiga o puno više (od one trojice spomenutih) bosanskih fratar, da ovim prikazom u nju upišemo i visočkog profesora fra Matu Mrkonjića koji mi je prvi spomenuo tu legendarnu činjenicu i koji je pohvalio čestitost kotorvaroškog svijeta i privrženost fratri jer se nije dao podmititi i svoga župnika izdati.

I otac mu se zvao Antun. Doselio u Varcar iz Gornjeg Skoplja (Gornji Vakuf-Uskoplje). Prvu je pismenost mlađi Knežević stekao od majke. Pjevala mu iz Stipanuše fra Stjepana Margitića. Pohađao je u svom mjestu svjetovnu osnovnu školu; po bosanskim kasabama takve su škole fratri pokretali. Kasnije odlazi u Fojnicu a dalje se školuje u Rimu i u Sieni. Pisao je i poučavao po povratku u Bosnu. Krasno je na jednom mjestu u Varici sažeo svoja iskustva putovanja po Bosni: „Tko Bosnu nije vidio, taj ju dokučiti ne može! Putovi nevaljali, blato, voda, planine, krševi, klisure, uzbrdice, nizbrdice, zli ljudi, lopovi, ne providene gostionice, i druge nezgode ovima prilične, u svakom putniku čine krv mrznuti, kad se spomene da po Bosni mora putovati.“

Osim o spomenutom trojcu, o mnogim će – i velikanima i neznatnima – usputno biti pisanja. I o poznatom, a i o manje znanom. I premda se već čulo ili negdje pročitao, ponešto opet začudi i iznova zaintrigira. Tako za Lastrićev prepjev Stabat mater dolorosa autor kaže da je najljepši naš uopće (ikavsko-osmerački) a napominje i kako mu „u svojem Djetinjstvu 1902-03 veliki Miroslav Krleža daje intimnu prednost nad samim Danteom Alighierijem“.

U tom prvom dijelu bit će govora i o

pogibelji dvojice fra Lovra, Milanovića i Karaule, a spomenut će se autor i fra Nikole Šokčevića i nemilog događaja na Plehanu u studenom 1855. Pred kraj ovog dijela neupućeni će saznati da je riječ ustaša značila isto što i riječ ustanik, pa pisac pojašnjava da je „potonja historija grdnu lakrdiju napravila s tom riječju.“

Drugi dio započinje na istom mjestu gdje i prvi: na groblju u Čepku. Dok je ondje fra Anto govorio svoju posljednju propovijed, „među čeljadi koja ga sluša sjedeći podvijenih nogu u svježe raskošnoj grobljanskoj travi, sijevaju oči dječaka Stjepana iz jake čepačke kuće Markušića, koji će se zafratriti i postati fra Josip.“ O fra Josipu smo saznali sve iz knjiga koje je za tiskanja zadnjih desetak godina priredio Jozo Džambo. Pisao je Markušić Ratne zabilješke. Dopisivao se s prijateljem, velikim arhitektom, još jednim imenjkom, Jožom Plečnikom. Ta je korespondencija izišla u dvije knjige. O ovoj dvojici velikih fratra pisao je još jedan Josip. Oni su, naime, glavni protagonisti Mlakićeva romana Na Vrbasu tekija. Obojica su štitila ugrožene: fra Antun jajačke muslimane pred austrijskom vojskom a fra Josip Srbe od ustaša. Lovrenović će to nazvati „historijska repriza“. Autora ovog romana osvojio je Markušić svojim etičkim uvjerenjem: „Pravdu može tražiti ko je i sam pravedan; zakonitost, ko je bio zakonit; milosrđe, ko je bio milosrdan.“ Pristaje uz njegovu strogoću, odlučnost i autoritativnost.

U priču o Markušiću uvrstio je i tužne sudbine dvojice mladih fratara: fra Dominika L. (Lovrenović) i fra Tomislava Filipovića (Miroslav Majstorović). Fra Dominik je duševno obolio. Priča je toliko tragična da pisac ovako zapisuje: „materij nije preostalo nego da pali svijeće i upravlja molitve: samo da ga Bog uzme“. Priča o fra Tomislavu je mračna jer je taj imao bolesnu dušu. Izbačen je iz franjevačkog reda ali ga je nemoguće izbrisati iz povijesti.

U središtu trećeg dijela ovog triptiha je fra Ljubo Hrgić. Naslovom tog dijela Lovrenović ga (najintimnije) opisuje: „ni anđeo ni zvijer, pjesnik“. Mislim da nije pogrešno ovaj dio izdvojiti kao najzanimljiviji. Možda se stvara takav dojam jer se o onoj dvojici jajačkih fratara više pisalo pa posljedično i više zna. A možda je ipak do stila pisanja samog fra Ljube. U svakom dijelu triptiha, naime, dominiraju rečenice i bilješke samih fratara o kojima Lovrenović piše. Fra Ljubo je – u naslovu je istaknuto – pjesnik. I premda je „najprije svećenik pa zaboravlja na svoj manji poziv književnika“, piše lijepo, pitko, na mjestima izuzetno. Njegovo je kapitalno djelo, kojeg piše cijelog života, cenzurirano. Urednik fra Ladislav

Fišić iz rukopisa je uklonio ono što bi moglo biti nezgodno, a kolege visoki profesori, još u danima Hrgićeva hapšenja, u strahu su uništili zabilješke iz ratnih četrdesetih. „Opasni su talentirani svećenici ukoliko nisu kreposni.“ I ova misao svjedoči o njegovom talentu. Nadaren i za glazbu. Čuo je kako trava raste, tako je nastavnik glazbe opisao njegov sluh. Volio je grad, kulturu, kazalište, galerije, kino, knjige. Ali je bio sav od nemira. Sklon alkoholu. Nesretan. Nesređen. Robijao. Nastradao. Neka ne

očekuje sažaljenje, rekao mu je provincijal. Rekao mu je i da neće više predavati. Konačna sloboda učinila mu se još većim ropstvom. Polomljen čovjek. Nije više mogao a ni znao kako sa sobom.

Autor poznaje ovu zemlju i njezinu povijest. Promatra je onako kako su njegovi glavni likovi tu zemlju gledali. Poznaje emociju i dušu bosanskog fratra. Piše sa zahvalnošću i s ponosom, s empatijom i s ljubavlju. Piše onako kako zna i ono što zna. Piše odlično. Piše pošteno. Na kraju ove knjige opet će fratar čitatelj zaključiti: od Lovrenovića smo saznali sve o sebi.

Tekst objavljen u: Vjesnik Franjevačkog samostana Svetog Luke, god XIX, broj 220, str 12-13.

Franjo Asiški – uzorni Isusov učenik

Od trenutka kad ga je otkrio, evanđelje postaje bitni sadržaj života Franje Asiškog (1181-1226) – njegov jedini životni program. Rijetko se tko u povijesti kršćanstva toliko približio Isusu iz Nazareta u nasljedovanju njegova evanđelja. Sve što je Franjo za života govorio i činio, njegovi odnosi prema drugima i svijetu – sve proizlazi iz njegova odnosa prema evanđelju. I pred Franjinim suvremenim sljedbenicima stoji isti zahtjev – živjeti evanđelje Isusa Krista.

Vrijeme u kojem živi Franjo Asiški povjesničari opisuju kao vrijeme dinamičnih društvenih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih promjena – vrijeme velikog uspona srednjovjekovnog Zapada. Promjene ne zaobilaze ni Crkvu, štoviše, one započinju u Crkvi s grgurovskom (gregorijanskom) reformom u vrijeme pape Grgur VII. (papa od 1073. do 1080.), koja je imala dvostruki cilj: povratak izvornom kršćanstvu i ostvarenje istinskog apostolskog života (unutarcrkvene reforme) i novo pozicioniranje Crkve i autonomiju u odnosu prema svjetovnoj vlasti (promjena društvenog statusa Crkve). Unatoč sveobuhvatnim i dugim reformama koje su donijele mnoge promjene teološko-sakramentalne, disciplinsko-pravne i administrativne prirode, Crkva se ipak ne uspijeva osloboditi naslijeđenih feudalnih struktura i ostaje zatočenica starih i novih ograničenja, opterećena unutarnjim problemima (borba protiv hereza unutar kršćanstva) i vanjskim neuspjesima (križarski

ratovi), kako ističe francuski medijavelist Jacques Le Goff u knjizi Sveti Franjo Asiški.

Ipak, crkvene reforme, započete koncem desetog stoljeća unijet će u Crkvu dinamičnost i unatoč i strogim zakonima i unutarnjoj kontroli nove i raznolike oblike crkvenog života. U tome će veliku ulogu odigrati redovi koji će svojim radikalnim shvaćanjem

evanđelja uzdrmati dehumanizirano aristokratsko srednjovjekovno društvo obilježeno velikim socijalnim nepravdama i društvenim isključivostima. U jednom takvom svijetu iz kojega su isključeni Židovi, gubavci, heretici, u svijetu koji je opterećen neprijateljstvima i ratovima, pojavljuje se Franjo Asiški s posve novom paradigmom života koja se temelji na evanđelju kao jedinom programu po kojem treba živjeti i Isusu iz Nazareta kao jedinom modelu kojeg treba nasljedovati.

Kao gradsko dijete i sin trgovca, Franjo Asiški u mladim danima uživa blagodati svoga vremena, privilegiranog društvenog i socijalnog statusa, ali i sve ono što sa sobom nosi ekonomski razvoj srednjovjekovnih gradova. Franjina bezbrižna i sretna mladost, trubadurske večeri i asiški provodi završavaju odlaskom u rat koji 1202. godine izbio između Perude i Asiza, čije će posljedice ostaviti velikog traga u Franjinom životu. U ratu pada u ropstvo u kojemu će ostati godinu dana dok ga otac ne otkupi. Godinu dana poslije Franjo je teško obolio, a kad je ozdravio, sa željom da zasluži viteški red, ponovno je (1205.) krenuo u rat, ovaj put boreći se na strani pape Inocenta III. protiv kralja Friedricha II. Odlazak u rat, zarobljeništvo, bolest koja je potom uslijedila, pa ponovni rat i raspad viteških snova – bitno će promijeniti Franju i njegovo shvaćanje života. Dok proživljava najteža životna iskustva Franjo se u raspadu svojih dotadašnjih životnih snova i planova

susreće s evanđeljem Isusa Krista i s posve novom logikom života.

Franjin životni obrat, razlozi njegovog za suvremenike neshvatljivog za one najbliže skandaloznog i šokantnog zaokreta u životu, nesumnjivo su bitno vezani uz iskustvo rata, zarobljeništva i bolesti. Ta iskustva su morala ostaviti duboke tragove u Franjinom životu. Iskustvo rata suočilo ga je s tamnom stranom čovjeka i njegovih destruktivnih energija, zarobljeništvo i očeva otkupnina s ponižavajućim trgovačkim odnosom prema ljudskim životima. Bolest koja je potom došla donijela je sa sobom osjećaj nemoći i upućenosti na druge ljude, raspad viteških snova suočavanje s vlastitim granicama. To su one stvarne opipljive životne pretpostavke njegova obraćenja koje su morale uzbuditi Franjin unutarnji svijet, probuditi nemire i čežnju za drugačijim smislom života od onoga što su ga nudile trgovačke karavane, trubadurske večeri i viteške borbe kako god je sve to bio dio njegovih mladenačkih snova.

Franjina granična iskustva, unutarnji nemiri i čežnja za drugačijim smislom života susreli su se evanđeljem Isusa iz Nazareta i to onim najradikalnijim zahtjevima, jer drugačije i nije moglo biti ako se uzme u obzir da se Franjo i prije toga u potpunosti predavao svojim unutarnjim čežnjama i snovima. Nije potrebno nikakvo mistificiranje Franjinog obraćenja, prenaplašavanje njegove mistične strane, jer ono bitno proizlazi iz stvarnih životnih iskustava i jer je neodvojivo od cjeline njegova života. Legende i čudesa koja se povezuju s Franjom Asiškim i druge ondašnje ili kasnije hagiografske interpretacije njegova života na slikovit način potvrđuju stvarnu jedinstvenost i posebnost ovoga čovjeka. Njegovo radikalno nasljedovanje evanđelja, način života i ophođenja s ljudima i bez drugih Franjinih čudesa – čudesnost su po sebi. Za razliku od mnogih, „Franjo je bio nova vrsta sveca čija se svetost manje pokazivala u čudesima iako ih ima brojna, manje razmetanjem rijetkim ali uzvišenim krepostima a više općom oznakom uzorna života“ (Le Goff). Franjina svetost i jedinstvenost tim više su čudesna jer su posve ljudska. Njegovo radikalno čovječstvo progovara o njemu više nego patetično stilizirane i estetizirane hagiografije.

Franjo je i u ondašnje vrijeme imao pred sobom različite mogućnosti da odgovori na zahtjeve evanđelja. Mogao je postati svećenik i propovjednik ili se baviti socijalnim i karitativnim radom, posvetiti se bolesnima i patnicima. Mogao je nastaviti živjeti u svojoj obitelji, baviti se trgovačkim poslom i tako živjeti svoje kršćanstvo. Pred sobom je imao mnoštvo takvih i sličnih mogućnosti, ali čini se da je to sve za Franju bilo premalo, da se nije mogao zadovoljiti s „premalo obraćenja“.

Zato je posve razumljivo da se morao dogoditi i raskid s ocem i obitelji, s mnogim prijateljima, s njihovim očekivanjima i načinom shvaćanja života kako god to šokantno bilo i kako god Franjo to nije ni želio jer nije bio čovjek konflikta. Promjene u čovjekovom životu, posebno one radikalne – o tome nam svjedoči i povijest

kršćanskih obraćenja – donose sa sobom mnoge raskide i razilaženja. Franjo Asiški se u tom kontekstu pridružuje mnogim drugim Isusovim sljedbenicima kojima je susret s evanđeljem i Isusom iz Nazareta promijenio život. U Franjinom „slučaju“ – posve u skladu s cjelinom njegova života, bezrezervnog predavanja svojim unutarnjim čežnjama – čini se da drugačije nije ni moglo biti nego radikalno.

Kako nam o tome svjedoče životopisci i dokumenti, Franjo je želio doslovno živjeti zahtjeve evanđelja bez ikakvog prilagođavanja i umanjivanja. On ostaje u Crkvi, ali izabire svoj vlastiti put. Kršćani su se usporedno s institucionalizacijom, društveno-političkim priznanjem i ekspanzijom, često trudili, više prema sebi, manje prema drugima, pojednostaviti zahtjeve evanđelja jer su mjerila i zahtjevi brižnosti, skrbi i odgovornosti za druge koja je Isus zacrtao, uznemirujuća i skandalozna. „Kršćani se“ – kako to u svom teološkom eseju o redovništvu ističe njemački teolog J. B. Metz – „2000 godina trude umanjiti ta mjerila, skresati ih kako bi s njima izišli na kraj, a da ne moraju riskirati previše obraćenja. No unutar kršćanstva uvijek se iznova razbuktavao nemir i bunt protiv toga da se ta mjerila bilo samovoljno umanjuju bilo da se zastupaju samo s nekim estetskim radikalizmom. Zato je povijest redovništva u biti povijest tog unutarkršćanskog bunta..., i taj nemir spada u duh i poslanje redovništva također i upravo danas.“

Ako za nekog u povijesti kršćanstva vrijede ove riječi, ako je ikoga toliko zahvatio taj nemir, onda zasigurno Franju Asiškog. Taj nemir se ne zadovoljava s prosječnošću koju je Franjo vjerojatno iskusio u svom životu, u odnosima s drugima. Njegovo kršćanstvo se nije zadovoljavalo ispunjavanjem crkvenih propisa ili prakticiranjem pobožnosti. Franjo je htio više od toga – htio je „savršeno obraćenje“, ono koje od svojih učenika traži Isus. Zato se i s razlogom smatra da se rijetko tko od kršćana u nasljedovanju njegova života i evanđeoske poruke toliko približio Isusu iz Nazareta kao Franjo Asiški. Njegovo radikalno

življenje evanđelja, bez kompromisa ali i bez ikakvih natruha fundamentalizma, učinit će ga više i od njegovih stigmati najbližijim Isusu i najdosljednijim kršćaninom zbog čega će ga kroz cijelu povijest i danas mnogi nazivati drugim Kristom.

S Franjom Asiškim je uvijek bilo „muke“, i u vrijeme dok je živio ali i u stoljećima poslije uključujući i naše doba. Za života je smatran „čudakom“, koji je istodobno fascinirao i skandalizirao ljude. Gotovo da ga je svatko doživljavao na drugačiji način o čemu svjedoče i zapisi i dokumenti za vrijeme njegova života. Da bi se vlastite životne koncepte štitilo i održavalo, na Franju su projicirana najrazličitija očekivanja, iluzorne želje, reforme, kritičke argumentacije. Jednostavni i ponizni siromašak, hrabri i odlučni mirotvorac, pjesnik-trubadur oduševljen svijetom i životom, čovjek dijaloga sa socijalnom, društvenom i ekološkom osjetljivošću, redovnik u potpunosti odan Crkvi... – sve to jest Franjo Asiški, ali svako prenaplašavanje ili apsolutiziranje bilo koje od ovih osobina selektivno je tumačenje Franje i šteti cjelovitosti njegove osobe i života.

nastavit će se..

Tekst objavljen u: Vjesnik Franjevačkog samostana Svetog Luke, god XIX, broj 220, str 14-17.

Opera "Carmen" izvedena u župi Sućuraj

Vrhunskim umjetničkim pjevanjem svi sudionici u ovom iznimnom glazbeno-scenskom djelu, uz prekrasnu glazbu i temperamentni ritam španjolskog folklora, oduševili su i do suza ganuli zahvalne ljubitelje operne umjetnosti iz Sućurja i okolnih mjesta, koji su ih nagradili dugim pljeskom.

"Radnja opere događa se u Španjolskoj, u gradu Sevilli i okolnim planinama, oko 1820. godine za vrijeme koride i prati dio života i ljubavnih nedaća lijepe djevojke Carmen.

U sklopu manifestacije "Kulturno ljeto s franjevcima na istočnoj punti otoka Hvara" u ponedjeljak 25. 8. 2025. godine počela je Druga ljetna operna škola u župi Sućuraj, a završila je zadnjim projektom, francuskom operom "Carmen" povodom 150. obljetnice od praizvedbe, u subotu 30. 8. 2025. godine.

Izbor iz četiri čina opere priredio je maestro Darijan Ivezić.

Izvedbu opere "Carmen", remek-djela Georges Bizeta, pripremali su umjetnički voditelji Ljetne operne škole: izvanredna profesorica Vedrana Šimić s Muzičke akademije Univerziteta u Sarajevu (pjevanje) i maestro-pijanist Darijan Ivezić, član Ansambla HNK u Zagrebu i profesor na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Uloge su tumačili i pjevali mladi solisti studenti solo pjevanja s muzičkih akademija iz Sarajeva i Zagreba te gosti i operni prvaci:

Hanadi Karić - Carmen, glavna uloga (Bosna i Hercegovina), Jovana Pavlović (Crna Gora), Danijel Perić i njegov brat Tomislav Perić (Bosna i Hercegovina), Damjana Apostolovski (Makedonija), Jelena Knezović (Hrvatska), Aljaž Žgavc (Slovenija), Lucija Bošnjak (Bosna i Hercegovina), Jurica Jurasić Kapun - gost (Hrvatska), Roko Radovan - gost (Hrvatska).

Od praizvedbe 3. ožujka 1875. u Parizu djelo doživljava vrtoglav uspon do svjetske slave, da bi je danas, 150 godina poslije, gotovo svi smatrali vrhuncem opernoga stvaralaštva. Georges Bizet, francuski skladatelj i pijanist romantičkog doba, rođen je i živio je u Francuskoj od 1838. do 1875. godine, najbolje poznat po svojoj operi Carmen."

Uprizorenje ovoga djela u Sućurju organizirao je župnik Gdinja te upravitelj Bogomolja i Zastrazišća fra Mario Divković koji je glazbenim umjetnicima bio domaćin zajedno sa župnikom Sućurja fra Stipom Marčinkovićem, a pod pokroviteljstvom Općine Sućuraj i Splitsko-dalmatinske županije. Operom "Carmen" završilo je "Kulturno ljeto 2025. u Sućurju".

Izvedba opere "Carmen" u maloj župi župi Sućuraj imala je međunarodni značaj.

**Sućuraj, 30. kolovoza 2025.
Stipo Marčinković**

KOTOR VAROŠ: HRVOJE VUKČIĆ HRVATINIĆ U ŠUMI, CAR DUŠAN S KRAJA NA KRAJ GRADA

- Moj si ti, neko je, kad smo se vratili, pustio glas da nam neće dat' pravit' turbeta, a srušena su sva – priča mi stariji domaćin nakon što se spustim s Crkvišta. – Pa se mi, da nam ne određuju drugi, dali u akciju i fino ih betonirali.

Milo JUKIĆ

07.06.2025. u 12:57

Ima u mojim putešestvijima i pisanijama gradova, čak i sela, od kojih ne očekujem ništa, a „dadnu“ mnogo, ali i onih drugih, od kojih očekujem svašta nešto, a dobijem sitniš. Kotor Varoš je, nakon što sam vidio što se imalo vidjeti, završio u drugoj skupini.

Jedini dan u Kotor Varošu proveo sam prije više od četvrt stoljeća. Previše je to vremena da bi u sjećanjima ostalo više od slike tornja katoličke crkve u središtu grada eksplozivom povaljenog preko urušenog crkvenog zdanja i iste takve munare na jedinoj gradskoj džamiji. Rat je još bio „tek

završen“ i slične slike mogle su se vidjeti po cijeloj nam državi, samo je bilo pitanje gdje je s lica zemlje zbrisana džamija, a gdje katolička ili pravoslavna crkva. Sad su sva tri naroda za same sebe „sveta“, ali je ondašnja stvarnost bila daleko od toga, kao što je, uostalom, i sadašnjica.

Ništa drugo se otprije gotovo četvrt stoljeća nije memoriralo trajno, a ponovno sam u pohode Kotor Varošu krenuo privučen tekstovima o ostacima Hrvojeva grada na lijevoj obali rječice Jakotine i jakotinskom vodopadu ispod kule Bobas, ispod koje ima i izvor čudotvorne vode. Godinama traje ono „danas ću – sutra ću“ pa, evo došao i taj dan. Početak je lipnja, vrijeme savršeno, ima da se rastopim od ugođe doživljaja!

Smještaj nalazim u apartmanima „Brko“, na ulazu u grad iz pravca ex-Skender Vakufa, sada Kneževa. Cijeli grad je, inače, od A do Ž, Ulica cara Dušana. Parkiram, zvonim i, u skladu s nazivom apartmana, očekujem nekog krupnog brkajliju, a preda me izlazi ljupka mlada gazdarica Maja. Začas obavljamo formalnosti, apartman je savršeno uredan i komotan, jednom riječju

čista petica, pa koristim prigodu priupitati je kakav je taj stari grad, tvrđava, vodopad i ostalo. Odgovor je razočaravajući: Nema se tamo ništa specijalno vidjeti, nešto malo ruševina zaraslih u visoku travu, gotovo niko tamo ni ne ide :-O

M o r a m n e š t o i čalabrcnuti pa se spuštam do pekoteke, kako je u Republici Srpskoj službeni naziv za buregdžinicu kombinirane s pekarom. Maja je, računam, mlada, može biti da je ne zanima tvrđava i sve vezano za nju, a burek prodaje sredovječna gospođa, raspoložena da, osim odličnog bureka, „počasti“ kupce i lijepom riječju i korisnim informacijama. Odgovor je, međutim, gotovo identičan:

- Nema tamo ničega zbog čega bi vrijedilo ići! Nekad je možda bilo, ali sad... Uzalud ćete trošiti vrijeme, a put je vrlo loš!

Vidi gospođa da sam stranac, vidjela je i odakle sam došetao do pekoteke.

- I nemojte se slučajno – a baš se vragolasto smije – „zagledat' u Maju, to mi je rodica! A fina je, i ona, i Brko, muž, on radi dolje na benzinskoj – nastavlja kroz smijeh. Hajd' dobro, onda se neću zagledati :) Još jedan prolaznik, koji me fotografira pred krupnoslovnim nazivom grada, pokazuje mi brda

Foto: M.J. | Bljesak.info / Edin Velić u Kotor džamiji

Foto: M.J. | Bljesak.info / Iz stare šerefte raste novi život

između kojih se nalazi tvrđava i objašnjava kuda da idem, ali također napominje da je cesta „očajna“ i da mi nije pametno krenuti malim autom.

Sve ja to fino slušam i ne marim – pa što sam onda dolazio ako neću vidjeti Hrvojev grad?! Odoh pa šta Bog da. Orijentir su dvije džamije, a put prema utvrdi se pruža nakon one dalje. Do nje nije daleko, par minutica uske i krivudave ceste. Velikim slovima na ogradnom zidu stoji da je to Kotor džamija i da je uz nju, osim „redovitog“ groblja, i šehidsko mezarje. A eno i čovjeka, taman ustaje nastaviti kositi između nekoliko dugih redova bijelih šehidskih nišana. Najprije ću napraviti koju fotografiju džamije i spomenika šehidima: Fifići, njih je najviše, pa Avdići, Tuzlići, Vilići, Dizdari..., čak i jedan Muharem, sin Ivana Oreba. Šta ti je ljubav! I neke čudne „saksije“, kakvu nikad nigdje nisam vidio, iz koje raste mlada tuja, kleka ili nešto

slično.

- To je šerefa od munare, i ova džamija je minirana u ratu, sve su ovdje tako prošle, samo je okrenuta kontra – mirno mi priča Edin Velić nakon što je opet, sada zbog mene, ugasio kosilicu. Simbolika je jasna: iz uništenog, „ubijenog“ „prstena“ šerefeta niče novi život. Edin me uvodi i u džamiju; ja ulazim u čarapama, a on bos, da travom što ju je kosilica „zaljepila“ za čarape ne uprlja debeli džamijski tepih. Pokazuje mi sliku Kotora, tako se zove ovaj prigradski dio, viši od grada, napravljenu dronom kad su se te sprave tek pojavile. Fotošopirana je kako bi izgledala još tmurnija, budući da su na njoj imena poginulih, i to ne samo šehida, već i vojnika katoličke vjeroispovijesti, za što je, kaže, tražio i dobio dozvolu kotorvaroškog župnika fra Zorana. Poziramo jedan drugom ispred mihraba; golemi prozori u ponutricu „puštaju“ baš mnogo svjetlosti pa je ambijent i više

nego dopadljiv. A onda...

- Ja Vam preporučujem da ne idete! Jest bila tvrđava, čak ima legenda da se iz Jakotine, iz vode, pruža tajni tunel što vodi sve do kula. Ali to Vam je sad samo gomila ruševina, slabo se tu išta može razaznati.

- Čekajte – radoznao sam – a el-Fatihova džamija?

- Bila i nestala. Drvena, kažu da je bila vrlo lijepa.

- Bila?

- Ova ovdje džamija je podignuta 1974. i otad... Pa ja tu staru ne pamtim, a imam finih godina. Nema joj ni temelja, ničega, Drvo, znate.... A ako Vam se baš ide, ako ste baš naumili, ima dio puta kuda se mora pješke, ne može nikakav auto, nemojte sad nego u rano jutro jer...

- Sunce mi je sad baš „taman“! - pokušavam uvjeriti Edina.

- Kako hoćete, ali da znate: ima puno zmija!

- Kojih, šarki ili...?

- Poskoka – i dalje je miran Edin.

- Baš poskoka?! – iznenađen sam.

- Njih je najviše.

Elem, ništa od Hrvojeva grada i svega oko njega – niti ću vidjeti kule, niti se napiti čudotvorne vode ☺ A baš sam nešto bio željan kakvog čudešceta. U povratku u grad ću izbliza htjeti vidjeti Carevu džamiju, onu srednju između grada i Kotor džamije, ona je,

reče mi Edin, najstarija, što bi značilo da je ona „pravna sljednica“ one „nestale“, ispod utvrde. Jedina je obnovljena u predratnim gabaritima. Moja želja ostaje „na papiru mrtvo slovo“: kuda god krenem, ne mogu do džamije, makar je vidim iz raznih kutova, čak i uvečer, dok – ponoć već je prošla, vreme da se spije – ispred ulaza u apartman pušim i pišem ove retke.

U tom uzaludnom kruženju čak nailazim na katoličko groblje sveti Marko - Čepak, kako stoji na tabli ispred ulaza. Kapela u smjelom arhitektonskom slogu „samo nek' je drugačija od svih pa kakva god bila“. Bjelobrci, Budimiri, Andrići Andričići... Starijih spomenika je malo. Na jednom, rod Šapina, majstor je, navodeći Ivinu suprugu Katu, u riječi žena naopako napisao slovo n. Anđa Piličić na nadgrobnjaku zabrađena bijelom maramom, prepoznatljivim detaljom narodne nošnje katolika ovog

kraja.

A puta do Careve džamije nigdje, jedino raširiti krila i poletjeti. Mora biti da je onaj puteljak ispod brda na kome je džamija stala – bujica ili takvo što prolomila asfalt i dalje se ne može, uzalud je neko nekad nagurao šuta i izmrvljene cigle.

Nego mi je krenuti u grad i stati kod zgrade Općine. Skladno novo zdanje s prostranim trgom i vodoskočnom linijom. Sad mi se načas valja vratiti malo u noviju povijest. Kad je Austro-Ugarska, 1879., napravila prvi popis stanovništva, postojala su dva Kotora: Kotor Katolički sa 126 rimokatolika i Kotor Turski s 97 „muhamedanaca“. Treće naselje je bilo Kotorište, koje je brojalo 119 rimokatolika. Šest godina kasnije ukupno je na kotorvaroškom području prebrojeno 265 rimokatolika, 134 „muhamedanca“ i 19 pravoslavaca. Zadnjih navedenih će opet nestati u popisu iz 1889., a tek 1921., to je već Kraljevina

SHS, zabilježena je znatnija pravoslavna zajednica (123 osobe) uz 658 rimokatolika i 644 muslimana. Vremena se, međutim, brzo mijenjaju, a s njima i mnogo što drugo: stoljeće kasnije na trgu ispred Općine stoji spomenik poginulim srpskim borcima posljednjeg n a š e g , O d b r a m b e n o - otadžbinskog/Odbrambeno-oslobodilačkog/Domovinskog rata. Na spomeniku stihovi Janka M. Veselinovića „Vama na večnoj straži“. Danju je trg – baš je pregrijalo – gotovo prazan, a predvečer ću ga zateći punog razigrane dječurlije s mamama i ponekim tatom.

Preko puta trga bijelozidi hotel „Petar“, a u kutku između Općine i mog noćasnijeg smještaja spomenik s kosturnicom poginulih boraca NOB-a. Na lučnom dijelu 155 imena – latinica, neobično je vidjeti – poredanih abecedno, od Bože Adamovića do Hajre Zečevića, a na visokom stupu parola da „u svakom danu slobode žive i djela palih boraca Titove vojske“. Tri uvela buketa koja vjetar očito već dugo bacaka porazbijanim podnim dijelom kazuju, međutim, da djela još smo životare negdje na granici između prestarjelosti i neumitne skore smrti, čemu u prilog govore grobne ploče zarasle u travu i otpale mramorne ploče nekad glavnog kotorvarškog hodočastišta. Ispod od zemlje odignutog spomeničkog platoa

Foto: M.J. | Bljesak.info / Glavni trg predvečer

simpa kavanica „Moj san“. I partizani su imali svoj san, ali ga, evo, pregazilo vrijeme, ne može mu ništa – uzalud mu sve herojstvo ovog i onog svijeta – ni čak i u smrti mladoliki narodni heroj Rade Ličina, makar danonoćno stražari pokraj spomenika.

Između Općine i hotela „Petar“ stoji, polumrtva kao i slava poginulih boraca, jedna od najljepših zgrada u gradu, Mješovita državna narodna osnovna škola, kako je, i ćirilicom i latinicom, ispisano na pročelju, jedna od najstarijih na širem banjolučkom području. Dvojica Kotorvarošana mi u kafiću „Deus“, gdje pijem i večernji i jutarnji espresso, pričaju kako je prekrasno plavo-žuto zdanje, neku podvarijantu pseudomaurskog stila, podigla „mrska“ austrougarska vlast. Početkom posljednjeg rata u školu su smješteni izbjeglice i prognanici, a privremeni smještaj mnogima će postati gotovo trajni, budući da je škola postala kolektivni centar. Nakon što je i to nekako, sa stotinu muka, riješeno, školu će dohvatiti i požar.

Prozori porazbijani pa se kroz zjapeća okna vidi najgori mogući rusvaj, a u glavnom ulazu grmlje je već prešišalo rupe u krovu. Čitava zgrada je ograđena platnom na kome, uz faksimil njegova potpisa i općinskog pečata, stoji poruka općinskog načelnika Zdenka Sakana „Na

temeljima prošlosti gradimo budućnost“. Ako načelnik održi obećanje, stara škola će – makar je Kotor Varoš pun novijih zgrada – opet biti najljepši arhitektonski detalj grada.

U bezličnoj bijeloj trokatnici s druge strane ulice smješteno je nekoliko stranačkih ureda i, u prizemlju, spomen-soba, sasvim sigurno vezana za posljednji rat. Zaključana. Na zidu spomen-ploča s koje čitam da je u zgradi u prosincu 1943. bio smješten štab 5. Kozaračke brigade, a na prozoru plakat SUBNOR-a s programom proslave 27. srpnja, Dana ustanka naroda i narodnosti BiH. Na jednoj kućici zanimljiva firma: Kancelarija vladavine prava. Ne da mi se, a baš bih nazvao voditelja Mladena P. Grbića da vidim čime se konkretno bavi njegova kancelarija.

Do kraja Ulice Cara Dušana ostale su mi još samo tri bogomolje. Džamija s dvije visoke munare je na izlazu iz grada i nigdje ne piše kako se zove, samo da je to džemat Donji Varoš te da su vakifi šadržana u dvorištu Nermin i Sedina Tuzlić s djecom i unučadima. Očekivano je zaključana, kao i velebna katolička crkva Rođenja Marijina, koja bi, i arhitekturom i veličinom, komotno mogla u kakav veći grad ili među katedrale. Ni oko džamije, ni oko crkve nigdje živa roba, ali džamija sva sja, bit

će da je kasnije obnovljena, dok je crkva blijeda, nalik bolesniku koji je nekad bio stasit, kršan, bez ijedne primisli da može biti i drugačije. Zato crkva, iz prostog razloga što ih u islamu i džamijama nema, „vodi“ kad je riječ o kipovima. Gospa Žalosna. Iz plitkog panja nekog drveta raste sadnica, simboliki slična onoj s „prstenom“ munare ispred Kotor džamije. Ostao je još pravoslavni hram Rođenja Presvete Bogorodice, jedina otključana bogomolja u gradu. Ako ima ko da već nije primijetio: sjeli fratar i jerej i dogovorili se da im zaštitnica bude ista. Šalim se, ali podudarnost možda ipak nije slučajna. Rekoh da džamija sja izvana, a crkva, evo, i iznutra. Fin detalj: oko zlatnih dveri svima poznate scene kad Abraham umalo ne žrtvuje Izaka, kako sveti Ilija, u narodu Gromovnik, jezdi svojim „mercedesom“ po nebesima, Mojsije s pločama na kojim je ispisano deset Božjih zapovijedi... Neki umjetnici sve iskompliciraju, pa se ti misli šta su htjeli reći, a neki su, evo, jednostavni – što ti je, to ti je.

nastavit će se...

Foto: M.J. | Bljesak.info / Stara škola

Ljekaruša fra Jure Marčinkovića

PREKOMJERNO IZLUČIVANJE ŽELUDČANE SLUZI

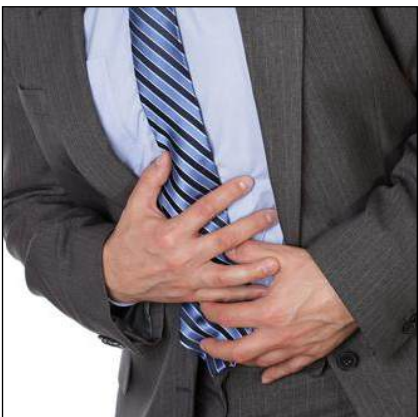

PITANJE

Imam neke smetnje u trbuhu i liječnik mi je rekao da se prekomjerno izlučuje želudčani sok. Ima li ljekovitih pripravaka kako bih mogla sebi pomoći?

ODGOVOR

Uz prekomjerno izlučivanje želudčane kiseline (hiperaciditet) kod gastritisa često se pojavi i prekomjerno izlučivanje želudčanog soka (sluzi). Smetnju može otkriti samo liječnik detaljnim pregledom (gastroskopijom). Ako doista imate prekomjerno izlučivanje želudčane sluzi, preporučujem sljedeće biljne pripravke.

Čaj od koprive (*Urtica* spp.). U litru vrele vode staviti 3-4 velike žlice koprive, ostaviti

10-15 minuta poklopljeno, procijediti, uliti u termosicu i tijekom dana popiti toplo i na gutljaje.

U tijeku dana u čaj se stavi tri puta po mala žlica švedske gorčice. Pije se tri tjedna po litra na dan, slijedi tjedan stanke i kura se ponovi. Tijekom terapije svaki se dan može naizmjenično piti i jedan od

sljedećih čajeva.

Čaj od čestoslavice (*Veronica officinalis*). U šalicu vrele vode stavite dvije male žlice, ostavite 10 minuta poklopljeno, procijedite i popijte toplo i na gutljaje. Tijekom dana piju se samo tri šalice.

Čaj od mirisave kadulje (*Salvia officinalis*). U šalicu vrele vode staviti malu žlicu mirisave kadulje, ostaviti tri minute poklopljeno, procijediti i popiti toplo i na gutljaje. Na dan se popiju samo tri šalice.

Čaj od vodopije (žučenice, *Cichorium intybus*). U pola litre hladne vode staviti veliku žlicu vodopije, kuhati, pustiti da ključa tri minute na laganoj vatri, procijediti, uliti u termosicu i popiti tijekom

Nastavit će se...

HUMOR.HUMOR.HUMOR.HUMOR.

Prosidba

- Mama, dječko me zaprosio.
Ne znam što da radim, nije me dobro ni upoznao
- Udaj se, udaj kćeri. Ne čekaj da te upozna.

Matematika

Profesor matematike pita Pericu:
- Zašto si na kontrolnom ostavio praznu stranicu?
- E, pa to sam računao napamet!

Humor

Kata pita Ivicu:
- Što ti se više sviđa: moje zgodno tijelo ili lijepo lice?
Ivica je odmjeri od glave do pete, pa će:
- Najviše mi se sviđa tvoj smisao za humor!

Vojska

Zapovjednik postrojio vojsku.
Netko se okrenuo.
- Tko se to okreće?
- Zemlja!
- Tko je to rekao, pita zapovjednik?
- Galilei Galileo!

Sreća

- Baš sam sretna što te vidim!, dočeka žena muža na vratima.
- Zašto?
- Javili su u vijestima da je neki idiot sletio autom u rijeku.

DOMAĆA TJESTENINA S PRELIVOM OD RAŠTIKE

Tjesteninu napravite tako da zamijesite tijesto od 2 jaja i 200 grama brašna, razvucite ga na tanko i režite rezance koje ćete kuhati u uzavreloj vodi.

Preliv: 500 g skuhane raštike (kuhajte je jako kratko, po mogućnosti na pari), 200 g oraha, 100 g naribanog parmezana ili drugog sira, maslinovog ulja, soli i papra po želji. Sve stavite u sjeckalicu (blender) i usitnite da dobijete preliv.

Uživajte!

Nema raja bez rodnoga kraja!